

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Výběr hraček v mateřské škole z hlediska genderu a věku dětí.

Vypracovala: Kristýna Kudláčková, DiS.
Vedoucí práce: PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. 6. 2015

Kristýna Kudláčková, DiS.

Poděkování

Děkuji PhDr. Miluši Vítěčkové, Ph.D. za její vstřícnost, pomoc, připomínky a čas, který mi během psaní bakalářské práce věnovala. Můj dík si zaslouží i děti, které se zúčastnily mého šetření.

Abstrakt

Cílem výzkumného šetření v rámci bakalářské práce je zjistit, jaká je oblíbená hračka dětí, kdo je jejich nejčastějším spoluhráčem při hře a zda jsou i tříleté děti schopné rozlišovat hračky na „klučičí“ a „holčičí“. V teoretické části je popsáno, co je to gender, nastíněné některé teorie sociálních věd a dále průběh genderové socializace a teorie vzniku pohlaví a identity. Současně je teoretická část zaměřena na hru dítěte a její zvláštnosti z pohledu věku a pohlaví. Praktická část přináší výsledky rozhovoru, během kterého děti rozdělovaly hračky na „klučičí“ a „holčičí“. Dále jsem během rozhovoru zjišťovala, kdo je nejčastějším spoluhráčem dítěte a jaká je jejich nejoblíbenější hračka.

Klíčová slova: gender, hra, hračka

Abstract

The aim of the research investigation in the context of my bachelor's thesis is to find out what is the children's favourite toy and who is their the most frequent partner during the game and whether the three-years-old children are able to distinguish between the boy's and the girl's toys. In the theoretical part I have described what is the gender, there are also some of the theories of the social sciences sketched and to further the progress of the gender socialization and the theories of the genesis of gender and identity are described as well. At the same time the theoretical part is focused on the child's game and its distinction according to the point of view of the age and gender. The practical part presents the results of the interview, during which the children differentiated the toys to the girl's and the boy's toys. In the interview I also examined who is the most frequent children's partner in a game and what is the child's most favourite toy.

Keywords: gender, game, toy

Obsah

Úvod	7
1 Teoretické východisko.....	8
1.1 Gender, esencialismus, konstruktivismus.....	8
1.2 Socializace	9
1.3 Genderové rozdíly	10
1.4 Teorie vzniku pohlaví a genderové identity	11
1.4.1 Teorie utvrzování	12
1.4.2 Identifikační teorie	13
1.4.3 Teorie sociálního učení	13
1.4.4 Kognitivně vývojová teorie.....	14
1.5 Gender a hračka	16
1.5.1 Dětská hra	17
1.5.2 Kontakt s vrstevníky	18
1.6 Zobrazení chlapců a děvčat v knížkách	20
2 Cíl práce, výzkumné otázky, výzkumný soubor.....	22
Cíl práce	22
Výzkumné otázky.....	22
Výzkumný soubor	22
3 Metodika	23
Rozhovor.....	23
4 Výsledky	24
Vyhodnocení obrázků.....	28
5 Diskuze	51
Závěr	55
Použité zdroje	56

Úvod

Muž, to je předseda vlády, ministr, poslanec, ředitel, manažer, novinář, traktorista, horník. Většinu vedoucích funkcí a míst v naší politice zaujímají muži. A podle toho vypadá náš stát, naše Evropská unie a troufám si říct, že i celý svět. Ale kde se stala chyba? Při výběrovém řízení? Ve škole? Ve školce nebo snad již v rodině?

Poprvé jsem se s genderem setkala na vyšší odborné škole sociální. Měli jsme úžasnou paní profesorku, která uměla skvěle popsat tuto problematiku. V té době jsem gender vnímala jako problematiku dospělých. To, že to celé začíná u dětí, jsem pochopila až později, také z toho důvodu jsem si vybrala jako téma své bakalářské práce „Výběr hraček v mateřské škole z hlediska genderu a věku dětí“.

Ve své bakalářské práci chci zjistit, jak se liší rozlišování hraček na „klučičí“ a „holčičí“ v souvislosti s věkem dětí. Dalším cílem je zjistit, kdo je nejčastějším spoluhráčem dítěte a jaká je jeho, či její oblíbená hračka.

Lacinová (2013) se ve své bakalářské práci také zabývala genderem. Prováděla u dětí pozorování, které doplnila dotazníkem pro učitelky a rodiče. Oproti této práci se já zaměřuji pouze na děti. Jde o situaci, kdy jsou dětem ukázány obrázky hraček, ale rozhodnutí o tom, jestli jsou to hračky pro chlapce, nebo pro dívky, nebo pro všechny je ponecháno na nich.

1 Teoretické východisko

1.1 Gender, esencialismus, konstruktivismus

Na úvod by bylo dobré zmínit, co to gender je. Gender je také nazýván sociálním pohlavím. Na rozdíl od pojmu pohlaví, který je chápán výhradně v biologickém smyslu, pojem gender označuje kulturně a historicky proměnlivé charakteristiky a modely přiřazované mužskému a ženskému biologickému pohlaví. Soubor mužských či ženských vlastností společnost všeobecně přijímá jako něco „přirozeného a neměnného“. Tím se společensky ospravedlňuje jejich přímé či nepřímé vynucování. Žena, která se dostatečně nestará o domácí krb, nebo muž, který dostatečně finančně nezabezpečuje rodinu, nejsou považováni za „plnohodnotné“ ženy a muže (více viz <http://gender.webnode.cz/products/gender/>).

Esencialismus je teorie sociálních věd, která tvrdí, že všechny sociální jevy v sobě obsahují přirozené jádro, které je dané. Podlé této teorie existuje určitá objektivní podstata mužství a ženství, přičemž podstatu ženství sdílejí všechny ženy a podstata mužství je vlastní všem mužům. Vyhrocenou formou esencialismu je biologický determinismus. Jeho zastánci a zastánkyně jsou přesvědčeni, že náš život je determinován, tedy nezaměnitelně naprogramován naší biologickou podstatou. Ta je podle této teorie výsledkem evoluce a je vysoce funkční pro reprodukci rodu (více viz <http://gender.webnode.cz/products/esencialismus/>).

Opakem esencialismu je konstruktivismus, což je sociologická teorie, podle které sociální svět, ve kterém žijeme, spoluutváříme v procesu sociální interakce a komunikace. To znamená, že věci, které vnímáme jako přirozené a zjevné, mohou být ve skutečnosti výtvozem určité kultury anebo společnosti. Rozdíly mezi pohlavími jsou podle konstruktivistických teorií produktem společnosti. Konstruktivismus nepopírá, že existují biologické rozdíly mezi muži a ženami. Zároveň ale zpochybňuje představu mužského a ženského chování jako biologicky daného nebo přirozeného (více viz <http://gender.webnode.cz/products/konstruktivismus/>).

1.2 Socializace

Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specifika lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učením, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem. Socializace dítěte se obvykle člení do tří etap:

1. etapa, v níž se dítě identifikuje s matkou, a nachází tak stabilitu vztahů ve společnosti;
2. etapa, v níž se dítě snaží osamostatnit, najít své místo v síti sociálních vztahů a v níž se vytváří základ vlastností jedince a jeho hodnot;
3. etapa, v níž se dítě začleňuje do širších sociálních vztahů a systému => sociálních rolí, které již nejsou vymezeny pouze životem v rodině, ale vstupem dítěte do dalších sociálních skupin (Průcha, Walterová a Mareš, 1998).

Matějček (1992, s. 9) charakterizuje socializaci takto: *„Proces socializace znamená celoživotní vývoj člověka ve společenskou bytost. Není to ovšem jen pasivní vrůstání člověka do společnosti, nebo jednostranné ovlivňování člověka prostředím, nýbrž tvořivý proces, na kterém se člověk sám podílí.“*

Podle Heluse (2004, s. 172) *„termínem socializace označujeme proces utváření a vývoje osobnosti působením sociálních vlivů a jejich vlastních aktivit, kterými na tyto sociální vlivy odpovídá: vyrovnává se s nimi, podléhá jim či je tvořivě zvládá.“*

Pojetí člověka jakožto sociální bytosti je jednou z cest k pochopení jeho postavení na tomto světě. Označíme-li člověka za sociální bytost, máme tím na mysli to, že jeho charakteristické vlastnosti vznikají až v důsledku začlenění do kultury určitého lidského společenství, do mezilidských vztahů a společenských činností. Člověk se rodí jako naivní a bezmocný organismus, který pozvolna zraje a začleňuje se do společensko-kulturního prostředí (Helus, 1973).

Jednou z prvních otázek po narození dítěte je, zda je to chlapec či dívka. Od té chvíle nehovoříme o miminku, ale o chlapečkovi nebo holčičce. Děťátko dostává mezi lidmi své označení. Pohlaví je první determinantou, která bude v budoucnu ovlivňovat sociální vlivy, které budou na dítě působit. Vzhledem k tomu, že chlapci i dívky čelí

odlišnému společenskému očekávání, liší se tak od samého počátku jejich výchova i prostředí. Jedná se o různé barvy oblečení, jiné zařízení pokoje, odlišné hračky i o nestejně podněty, kterým se jim dostává od rodičů (Janošová, 2008).

Socializace je celoživotní proces, v němž se jedinec stává součástí určité společnosti a přisvojuje si její pravidla, hodnoty a normy chování včetně těch, které se týkají genderu (genderové role). Proces genderové socializace působí v největší míře v raném období života. Probíhá buď vědomě na základě odměn a trestů, nebo skrytě prostřednictvím nenápadných signálů — výběrem dětského oblečení, knížek, hraček, her, činností a zájmů. Během socializace do genderových rolí jsou děti (ale i dospělí) vedeni k tomu, aby správně naplňovali genderová očekávání (více viz www.gender.webnode.cz/products/genderovasocializace).

1.3 Genderové rozdíly

Podle Oakleyové (2000) bychom dokázali rozdíly osobnosti muže a ženy vycházející z biologických rozdílů, stačí nám pouze sledovat jejich chování v každodenním životě. Muži jsou útočnější, nezávislejší, statečnější, otevřenější a sebevědomější v přesvědčení o vlastních schopnostech. Oproti tomu jsou ženy orientované na domov, jsou citlivější a vnímavější ve vztazích k druhým. Na těchto vztazích jsou i více závislé.

Terman a Milesová sestavili v roce 1936 test maskulinity a feminity, kde zkoumali rozdíly v osobnosti mužů a žen. Podařilo se jim najít objektivní rozdíly. Co to však znamená? Znamená to, že mezi muži a ženami jsou konstantní a objektivní rozdíly. To však nevyovídá o tom, zda jsou rozdíly biologické nebo kulturní. Rozdíl, jaký stanovil test, se vyskytuje i u dětí. Nejen to, tyto rozdíly existují jako ideál maskulinity a feminity mezi lidmi. Pětileté dítě vidí muže, jako kompetentnějšího, agresivnějšího a přirozeně u něj méně vyhledává péči. Výběr hraček často odráží povědomí dětí o jejich pohlaví. Chlapci dávají přednost hračkám symbolizujícím fyzickou, mechanickou aktivitu a prostředí vně domova, dívky raději vybírají hračky související s domovem odrážející domácí tematiku, pečovatelské aktivity a estetickou zdobnost (Oakleyová, 2000).

Když se bavíme o genderu, bavíme se většinou o dospělých mužích a ženách. Podle studií se objevují rozdíly už v batolecím věku (Maccoby, 1998). Rozdíly jsou v sociální interakci i ve způsobu hry. Chlapci v batolecím věku mají například větší potíže kontrolovat své impulzy než stejně staré dívky. Starší chlapci si hrají ve větších skupinkách a mají větší tendenci nebýt pod dozorem dospělých. Naopak dívky si hrají spíše v párech nebo malých skupinkách. Chlapecké skupiny mají svou hierarchii, jsou zaměřené na soutěžení a dominanci (Lippa, 2009).

Chlapci mají vyšší hladinou energie a častěji se baví hravým zápasením, což se častěji zvrtné ve fyzický boj. Agrese u dívek je více slovní. Dívky častěji pomlouvají jiné, a pokud chtějí být nepřátelské, ostrakizují vyvrhele ze své skupiny. Naopak chlapci se konfrontují, strkají a mlátí. Dívky si získávají to, co chtějí, vyjednáváním a pomocí slov; chlapci pomocí fyzické dominance, výzvou a bojem (Lippa, 2009).

„Pohlaví“ je biologický termín, „gender“ je pojem psychologicko-kulturní. Být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou, je stejně záležitostí oblečení, gestikulace, povolání, sociální sítě a osobnosti jako záležitostí podoby genitálií (Oakleyova, 2000).

Pojem rod vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, jejichž podstata spočívá v kulturních a sociálních vzorcích chování. Termín gender lze přeložit jako sociální pohlaví (Gjuričová, 1997, in Janošová, 2008).

1.4 Teorie vzniku pohlaví a genderové identity

Nejstarší z teorií vzniku pohlaví je teorie identifikační, podle níž dochází na základě zjištění anatomických rozdílů mezi mužem a ženou a specifických intrapsychických konfliktů k identifikaci dítěte s rodičem stejného pohlaví. Další pohled na proces vzniku pohlaví identity nabízí teorie sociální. Přijetí příslušné rodové role je podle ní výsledkem určitého postoje a jednání sociálního okolí vůči dítěti. Teorie kognitivně vývojová vychází z představy, že dítě tvoří a poznává svou identitu a přijímá příslušná pravidla chování, protože má vnitřní potřebu ustanovit jasné sebepojetí. Na ní navazuje teorie genderového schématu, která se zaměřuje na vývoj kognitivních struktur týkajících se informací o genderu (Janošová, 2008).

1.4.1 Teorie utvrzování

Teorie utvrzování říká, že pohlavně specifické chování se utváří tím, že jsou chlapci i děvčata od nejtutlejšího dětství utvrzováni v takových způsobech chování, jaké od nich společnost vyžaduje, vzhledem k jejich pohlaví. Dostává se jim pochvaly, pokud je chování v souladu s jejich pohlavím a ignorace nebo kritika v případě, že se chování s pohlavím neztotožňuje.

Teze teorie utvrzování:

1. Od chlapců a dívek se již v dětství očekává rozdílné chování. „Správný kluk“ nepláče, brání se a snaží se prosazovat svá práva. U dívek se slzy tolerují, nemusí se bránit, vymezovat a potvrdovat vůči druhým, naopak: očekávají se od nich vlastnosti jako poddajnost, ústupnost a přizpůsobivost.
2. Rodiče a další blízké osoby se chovají jinak k chlapcům a jinak k děvčatům. Chlapci jsou pobízeni ke skrývání slabosti, chce se po nich, aby se bránili a prosazovali svou vůli. Agresivní chování se jim trpí spíše než dívkám. Ty jsou naopak chváleny a odměňovány, když jsou „hodné“ a poslušné.
3. Na chlapce i dívky působí v příslušném směru rozdílné chování blízkých osob. Chlapci se učí vystupovat jako chlapci a dívky jako dívky (Karsten, 2006).

Podle Karstena (2006) v posledním desetiletí stoupá počet rodičů, kteří odmítají své děti vychovávat podle klišé o pohlavních rolích. Ovšem celá řada průzkumů dokazuje, že tyto teze doposud, alespoň částečně, platí. Stejně jako dříve i dnes vidíme, že od chlapců se očekává něco jiného, než od děvčat. Je to zřejmé již z oblékání dětí, z hraček které dostávají, z knížek jaké jim čtou rodiče a prarodiče.

Karsten (2006) rovněž píše, že je doloženo chování matek a otců podporující orientaci na výkon a soutěživost spíše u synů než u dcer. Dcery chválí za čistotu, pořádnost, slušné a mírné chování. K dcerám jsou rodiče něžnější a láskyplnější, zatímco od synů očekávají nezávislost a sebekontrolu. Synové jsou více trestáni, ale dcery více kontrolovány a omezovány ve svém počínání a volném pohybu.

Platnost této teorie je ovšem omezená, zabývá se totiž jen třemi oblastmi pohlavně specifického chování – závislostí, agresivitou a hrou. Její výsledky tudíž nelze zobecňovat na pohlavně specifické chování jako celek.

1.4.2 Identifikační teorie

Tato teorie je založena na identifikaci dítěte s rodičem stejného pohlaví a je úzce spjata s autorem psychoanalýzy Sigmundem Freudem. Podle Freuda je přijetí mužské a ženské identity situováno do předškolního období, které Freud nazývá falickým, kdy dochází v psychice dítěte k zásadním změnám. Jde o změny chování, kdy je dítě fascinováno genitáliemi a příjemnými pocity při masturbaci. Další změny jsou vědomostní, kdy si dítě začíná všimnout biologických rozdílů mezi chlapci a dívkami. Nejvýraznější jsou změny v prožívání, poté co dítě odhalí odlišnosti mezi pohlavími, dochází u něj k emoční krizi, která se odehrává ve vztahu k oběma rodičům (Lippa, 2009).

1.4.3 Teorie sociálního učení

„Teorie sociálního učení vychází z předpokladu, že pohlavní identita a genderová role se vytvářejí na základě výchovných zásahů jeho rodičů a vychovatelů.“ (Janošová, 2008, s. 114) Lidé mají tendenci jinak reagovat na chování chlapců a jinak na chování dívek. Děti jsou svým okolím odměňovány za projevy chování, které přísluší k jejich rodovému stereotypu, a jsou „trestány“ za chování, které rodovému stereotypu neodpovídá. Odměna či trest slouží ke „správnému“ výběru chování. Společným bodem této teorie a teorie identifikační je nápodoba, pomocí které si děti osvojují svou rodovou roli.

Přijímání pohlavní role probíhá prostřednictvím:

- ❖ Posilování – formou odměn a trestů, k nimž lze počítat pochvalu, dar, úsměv, povzbuzení, pozornost a sdílení, anebo domlouvání, rozčilování se, mračení, odepření pozornosti či přízně, odmítnutí komunikovat, výraznější rozpačitost, fyzické tresty.
- ❖ Pozorování – jde o sledování činnosti a reakcí druhých lidí. Pozorování je v případě projevů zvoleného nevýběrové, týká se věcí pozitivních i negativních. Je pravdou, že děti mají tendenci řešit určité situace spíše tak, jak je viděly řešit druhé lidi, než tak jak jim bylo teoreticky vysvětlováno.
- ❖ Napodobování – jde o zopakování dříve odpozorovaného chování, které se jeví jako atraktivní nebo je motivováno přáním být odměněn. Děti tedy přijímají svou pohlavní roli proto, aby byly odměněny nebo aby se vyhnuly trestu. (Brooks-Gunn a Matthews, 1979, in Janošová, 2008)

Nejde však jen o působení dospělých lidí, jde také o reakce ostatních dětí, které velmi brzy vnímají neobvyklé projevy druhých dětí a reagují na ně odmítavě. Vedle výchovy má vliv i kultura, ve které dítě vyrůstá. Muže a ženy vnímají, tak jak je prezentuje televize, kniha.

1.4.4 Kognitivně vývojová teorie

„Základním předpokladem této teorie je, že vývoj genderové identity prochází stejnými stádii jako vývoj kognitivní a vývoj morálního myšlení. Uvedená koncepce, jejímž autorem je Lawrence Kohlberg, je tedy rozšířením původní teorie kognitivního vývoje J. Piageta. Obě koncepce vycházejí z ověřené zkušenosti, že jedinec je schopen reagovat na vnější stimuly (informace nebo situace) podle toho, jak jim rozumí. Znamená to, že u daného jedince nemohou být podněty z okolí zpracovány odpovídajícím způsobem, pokud nedosáhl jisté úrovně rozumových schopností.“ (Kohlberg, 1966, podle Collinse a Kutzaje, 1999 in Janošová, 2008, s. 116).

Podle Kohlberga prochází jedinec třemi stádii vývoje pohlavní identity:

- ❖ Nejprve dojde ke zjištění příslušnosti k jedné z rodových skupin. Dítě dokáže rozumem zpracovat základní informace o příslušnicích obou pohlaví a zřetelně si uvědomuje, že svět lidí je rozdělen na dvě zcela odlišné skupiny. Gender pro děti v této době začíná představovat pevně dané kategorizační schéma (Janošová, 2008).
- ❖ V dalším období dítě poznává, že pohlavní příslušnost je trvalá a neměnná. Často se ale děti domnívají, že pohlavní příslušnost je výsledkem předchozí volby, protože zatím nemají povědomí o tělesných rozdílech. Vědí už, že z chlapců se stanou muži a z dívek ženy, ale ještě si nejsou zcela jistí, zda je tento proces neměnný. Děti o tom v této době zatím moc nepřemýšlí, protože jejich dospělost je pro ně příliš vzdálená a nereálná. Děti se začínají chovat jako chlapci a dívky na základě zjištění vlastní podobnosti s ostatními lidmi téhož pohlaví. V této době také dochází k identifikaci s rodičem téhož pohlaví (Janošová, 2008).
- ❖ Přibližně ve věku 5 – 7 let si dítě rozšiřuje své porozumění o pohlaví a rodu. Nyní získávají jistotu o neměnnosti pohlaví. K tomuto posunu dochází nejdříve v 5 letech věku dítěte, kdy je dítě schopno přiměřeně zpracovat tuto informaci. *V těchto letech dochází podle Piagetovy vývojové teorie u dětí k postupným změnám v rozumových schopnostech, které odpovídají fázi konkrétních logických operací. Jedná se především o pružnost a propojenost uvažování.* (Beal, 1994 in Janošová, 2008, s. 117) Dítě zjišťuje, že podstata věci se nemění, i když se změní nějaký vnější atribut.

„Období od tří do šesti let je nazýváno „zlatým věkem hry“. Hra je pro dítě hlavní a převládající činností, jedná se o specifickou formu učení a přípravu na školu a život. Ve srovnání s dřívější hrou dítěte je hra předškolního dítěte obsahově bohatší a organizačně složitější, neboť vedle toho, že dítě si hraje samo, vyhledává již také skupinovou hru.“ (Mišurcová, 1980)

Je řada směrnic, které říkají, jaká má hračka být. Měla by podněcovat pohybový, smyslový, rozumový a citový vývoj dítěte. Měla by žádoucím směrem rozvíjet jejich společenské postoje a napomáhat k vytváření žádoucích návyků, měla by podněcovat a usměrňovat fantazii. Přitom by měla být hygienicky nezávadná a pokud možno bezpečná. Měla by být vkusná, pěkná, vzhledná. A ovšem měla by i něco vydržet, neboť cílem podivuhodné dětské zvědavosti je „podívat se dovnitř“ a „dostat se věcem na kloub“, přičemž dětské ruce jsou mimořádně nenechavé (Matějček, 2007).

Každá dětská hračka by měla mít svou specifickou hodnotu. Má jednak vývojovou hodnotu a jednak podnětovou hodnotu. Jiné hračky jsou vhodné pro šestiměsíční dítě, jiné pro děti tříleté a jiné pro mladší či starší školní věk. Přišlo se na to tím, že o určité hračky, mají děti určitého věku enormní zájem, a že si s nimi také nejvíc vyhrají a mají z nich největší výchovný a vzdělávací účinek. Hračky také v různé míře a různým způsobem působí na psychické funkce dítěte. Některé podněcují zrakové vnímání, jiné hmatové, anebo sluchové. Některé cvičí rozklad celku na části, jiné skládání do celku, což je velice důležitý psychický proces.

Fantazie chlapců při hře se soustřeďuje na přehrávání hrdinských postaviček (superhrdinové, sportovní postavy, policisté, válečníci), zatímco dívčí fantazie se soustřeďuje na přehrávání sociálních rolí (matka – dítě, učitel – žák, lékař – pacient) často s jinými dívkami. Chlapci si častěji hrají s mechanickými hračkami (nákladáky, autíčky, stavebnicemi) a dívky si častěji hrají s panenkami a hračkami z domácnosti (čajová souprava, domeček pro panenky). Chlapci mají rádi hračky, které jim umožňují ztvárňovat agresi (pušky, meče, tanky). Při tvořivých činnostech si chlapci častěji hrají s kostkami a stavebnicemi, dívky více s uměleckými a hudebními předměty. Když děti předstírají zaměstnání, chlapci si častěji hrají se stavebními materiály, válečnými a

fantazijními hračkami a dopravními hračkami, zatímco dívky si více hrají s domácími hračkami, panenkami a telefony. V pohybových aktivitách mají chlapci raději hravé zápasení, ježdění na kole, skateboardu, koloběžce, míčové hry a další týmové sporty, zatímco dívky více baví tanec a společenské aktivity jako je skákání přes švihadlo (Power, 2000, in Lippa, 2009).

Dívky v různých kulturách si nejenom hrají s hračkami z domácnosti, ale i více v domácnosti pomáhají a starají se o mladší děti a kojence. Rozdíl je i v komunikaci, dívky jsou v hovoru družnější a vroucnější než chlapci. Dívky více spolupracují, a pokud něco chtějí, vyjadřují to milejším a jemnějším způsobem, oproti tomu chlapci mají větší tendenci poroučet a vyhrožovat. Podobné je to i se soupeřením. Dívky soupeří, pokud jde o něco vzácného, ojedinělého, zatímco chlapci jsou soutěživí bez ohledu na odměnu. Tyto rozdíly v dětství pak provází člověka celý život (Lippa, 2009).

1.5.1 Dětská hra

Rozdíly ve hře dětí v batolecím věku naznačují, že se děti učí hodně věcem z okolního světa mnohem dříve, než se běžně soudí. Když rodiče začínají s dětmi hovořit o mezilidských rozdílech, jejich děti již mají velké množství poznatků, které získaly pozorováním (Beal, 1994, podle Janošová, 2008). Již kolem prvního roku je možné pozorovat, že většina dětí si hraje s hračkami, které jsou typické pro jeho pohlaví. Děvčátka si hrají s plyšáky a panenkami, později se u nich objevuje záliba v oblékání a krášlení. Chlapci naproti tomu tráví více času hraním s kostkami, skládačkami a autíčky, později si hrají se stavebnicemi a nákladními auty, letadly a předměty s nimiž se dá manipulovat (Beal, 1994, podle Janošové 2008).

Ovšem podle teorie sociálního učení se pohlavně typické chování utváří pomocí odměn a trestů. Lze takto vysvětlit preference hraček u dětí ve velmi raném dětství? Rodiče u svých dětí pohlavně typické hračky skutečně podporují (Maccoby a Jacklin, 1974, in Lippa, 2009). Zároveň se ale zdá, že v mnoha jiných situacích vychovávají rodiče své dcery a syny velmi podobně. Psychologové Hugh Lytton a David Romney z Univerzity v Calgary (1991) provedli metaanalýzu 172 studií, které sledovaly chování

rodičů jejich dětem, a zjistili jen malé, nebo žádné rozdíly ve vřelosti, přisnlosti nebo v podporování úspěchů, jež k nim rodiče směřovali. Rodiče nicméně u dívek podněcovali mnohem více hru typickou pro dívky a hru typickou pro chlapce podporovali více u chlapců (Lippa, 2009).

Rodiče samozřejmě nejsou jediným vzorem rolí pro chlapce a dívky. Důležití jsou také sourozenci. Výzkum ukazuje, že sourozenci stejného pohlaví, kteří spolu vyrůstají, se chovají pohlavně typičtěji než jedináčci (Stoneman, Brody a MacKinnon, 1986, in Lippa, 2009). V rozsáhlé britské studii se zjistilo, že v předškolním věku se chlapci se staršími bratry a dívky se staršími sestrami chovají pohlavně typičtěji než jedináčci, ovšem ti jsou stále pohlavně typičtější, než děti, kteří mají sourozence opačného pohlaví (Rust a kol., 2000, in Lippa, 2009).

Počátkem druhého roku se u chlapců začíná objevovat větší množství agresivních projevů a výraznější preference pohybově aktivních her. Chlapci jsou také již v tomto věku průbojnější v situaci, kdy se přou s dalšími dětmi o vytouženou hračku (Kohnstamm, 1986, podle Janošové, 2008, s. 95) a častěji se projevují konfliktním způsobem (Stayer, 1990, podle Campbella et al., 2004, in Janošová 2008).

V průběhu druhého a třetího roku se hra chlapců a děvčat rozlišuje ještě výrazněji. Růst preferencí však není stejný, chlapci si velice záhy oblíbí chlapecké hračky a dále už je nárůst oblíbenosti minimální. U dívek se oblíbenost k hračkám vyvíjí pozvolna (Collins, Kutzej, 1991 podle Janošové 2008).

1.5.2 Kontakt s vrstevníky

Již od batolecího věku vyhledávají děti společnost vrstevníků stejného pohlaví. Dívky dávají přednost stejnému pohlaví dříve než chlapci, a to již ve dvou letech. U chlapců se tyto preference objevují déle, až po třetím roce života. Hra a komunikace s vrstevníky téhož pohlaví je ještě výraznější v předškolním věku a pokračuje i nadále. „Mezi 5 – 6 rokem děti věnují přibližně 70 % svých sociálních kontaktů dětem téhož pohlaví a častěji se na ně také usmívají.“ (Beal, 1994, in Janošová, 2008, s. 122) „Podle studie Wagnera (1991) chceme-li skutečně charakterizovat rozdíly mezi přátelstvím

chlapců a dívek, musíme vzít v potaz další faktory. Jsou to např. vnější životní podmínky (výskyt, nebo chybění vrstevníků v nejbližším okolí bydliště), výchovný styl rodičů (tradiční, nebo spíš netradiční), věkový a vývojový stupeň (děvčata mají, jak víme, v oblasti mezilidských vztahů a sociálních kompetencí náskok před chlapci) a možnost umístit dítě do školky, nebo jiného zařízení.“ (Karsten, 2006, s. 75)

„Děti, které upřednostňují stejnopohlavní vrstevníky pro svou hru, jsou druhými dětmi také lépe hodnoceny.“ (Colwell a Lindsey, 2005, in Janošová, 2008, s. 122)

Uvedený fenomén má zřejmě velmi hluboké kořeny, protože se vyskytuje jak v kulturách tradičních, tak i v kulturách s velmi volně definovanými rolemi mužů a žen. Tyto tendence jsou zřejmě dány dětskou potřebou upevnit ve skupině svou rodovou identitu a roli. Jde však i o výsledek výběru, kdy děti dávají přednost dětem, které mají stejné zájmy a komunikaci. Dívky spolu více kooperují, jsou k sobě vnímavější, zatímco chlapci jsou asertivní a usilují o dominantní postavení a vyniknutí. Děvčátka bývají celkově poněkud zralejší v sociálních a prosociálních dovednostech a také v řečových schopnostech (Janošová, 2008).

Dětské herní aktivity u chlapců mohou více ovlivňovat vrstevníci než dospělí, což může vysvětlit, proč zásahy rodičů a učitelů nemají velký efekt. V jedné studii pozorovala psychologka Beverly Fagotová (1985) z Kalifornské univerzity v Oregonu, jak spolužáci a učitelé ovlivňují pohlavně typické chování u 3letých a 4letých dětí. Zjistila, že chlapci aktivně podněcovali u ostatních chlapců maskulinní chování a odrazovali je od femininního chování, jako je hra s dívkami, nebo s dívčími hračkami. Dívky ale ostatní děvčata neovlivňovaly, aby se chovaly maskulinně či femininně. Ze všeho nejzajímavější bylo, že chlapci na nátlak ostatních chlapců reagovali, ovšem zcela ignorovali dívky a učitele (Lippa, 2009).

1.6 Zobrazení chlapců a děvčat v knížkách

V roce 1995 byla v Německu uspořádána výstava na téma „Dívky v obrázkových knížkách. Pohlavně specifické a pohlavně neutrální zobrazování v obrázkových knížkách posledního století.“ Výstava jasně ukázala, že v zobrazování chlapců a děvčat dodnes převládá klišé. Je zřejmé, že:

1. Děvčata jsou v obrázkových knížkách prezentována podstatně méně, než chlapci – hlavní postavou jsou jen asi v 10 % knížek.
2. Zcela v koleji stereotypu pohlavních rolí se děvčata předvádějí jako bytosti pasivní, slabé a bezmocné, zatímco chlapci vystupují, jako aktivní, silní a inteligentní hrdinové.
3. Analýza knížek navíc ukázala, že prezentovaní chlapci jsou mnohem podnikavější, sebevědomější a nápaditější než dívky (Karsten, 2006).

Mnoho obrázkových knížek má jednoduchou strukturu. Dívka zůstává nepozorovaně v pozadí, zatímco chlapec zažívá dobrodružství. Dívce nezbyvá, než s obdivem hledět na hrdinu, který vše zvládnul a ji zachránil. Dodnes se v pohádkách pro nejmenší vyskytuje podstatně méně ženských postav než mužských. Výrazně menší zastoupení mají ženy a dívky i v knihách pro školní děti. Platí to pro literaturu všeho druhu – pověsti, pohádky, fantasy, bajky atd. (Karsten, 2006).

Jistě nás nepřekvapí, když toto rozdělení objevíme v pohádkách, které jsou i sto let staré. Princezna je nejkrásnější ze všech a jejím úkolem je být jen krásná a milá. Je pasivní, zavřená ve věži, nebo spící v zámku. A čeká až ji princ, který prožívá nejedno dobrodružství, zachrání a za odměnu získá krásnou princeznu a půl království k tomu.

Mužské postavy však převládají i v moderních pohádkách. Chlapci a muži prožívají dobrodružství, jsou odvážní, vynalézaví a nezávislí. Oproti tomu ženy hrají hlavní roli výjimečně. Nechodí do světa, nepřekonávají překážky ani nezabíjejí draky. Jsou doma, starají se o dům, rodinu a čekají, až se muži statečně vrátí (Karsten, 2006).

Stejně schéma jako v knížkách je i v televizních pořadech. V televizních show vystupují 3 – 4 krát častěji muži, než ženy. Muži jsou v televizi zobrazováni v různých

zaměstnáních a většinou jsou prezentováni jako hrdinové a jako někdo, kdo dokáže řešit problémy. Ženy oproti tomu zahrnují mnohem méně rolí, většinou jsou to ženy v domácnosti nebo sekretářky, pečovatelky, učitelky, čarodějnice. Ženské postavy jsou také často sexualizovány, i když jsou ve vážných rolích, jako je policistka, právnička, lékařka nebo zdravotní sestra. Ženy jsou v televizi více než muži rozděleny do několika typů, mladá, sexy a atraktivní, nebo starší, asexuální a komická.

Pečlivě byly analyzovány také televizní animované pořady, a to zčásti proto, že jsou zaměřeny zejména na malé děti. Badatelky v oblasti komunikace z Univerzity v Daytonu Teresa Thompsonová a Eugenie Zerbinosová (1995) analyzovaly 175 epizod ze 41 různých dětských animovaných filmů a zjistily, že genderové stereotypy jsou zde zcela běžné. Mužské kreslené postavičky byly ztvárněny jako vynalézavější, odvážnější a agresivnější než ženské postavičky. Dále mužské postavy vynikaly ve vůdčích schopnostech, často zachraňovaly jiné postavy a to zejména dívky v nesnázích. Ženské postavy byly zase ztvárňovány jako citlivější, vřelejší, vyzrálejší a romantičtější než mužské postavy. Ženské postavy byly také většinou méně technicky schopné než postavy mužské. Od roku 1980 byly ženské postavy zobrazovány jako nezávislejší, asertivnější, inteligentnější a schopnější, než tomu bylo před rokem 1980. Nicméně mnoho genderových stereotypů přetrvává (Karsten, 2006).

2 Cíl práce, výzkumné otázky, výzkumný soubor

Cíl práce

Cílem mé práce je zjistit, zda genderové stereotypy ovlivňují výběr hraček u dětí, jaká je oblíbená hračka u tříletých chlapců a děvčat, dále pak u šestiletých chlapců a děvčat. Zvolenou metodou byl rozhovor, během kterého děti třídily hračky na „klučičí a holčičí“ a univerzální. Součástí rozhovoru byly také otázky na oblíbenou hračku a nejčastějšího spoluhráče dětí při hře.

Výzkumný problém: Jak se promítají do výběru hraček genderové stereotypy?

Výzkumné otázky

- ❖ Jakou nejoblíbenější hračku volí nejčastěji chlapci?
- ❖ Jakou nejoblíbenější hračku volí nejčastěji dívky?
- ❖ Kdo je nejčastějším spoluhráčem dítěti ve hře?
- ❖ Jaké hračky považují chlapci za „klučičí“ a „holčičí“?
- ❖ Jaké hračky považují děvčata za „klučičí“ a „holčičí“?
- ❖ Jak se promítá do volby hračky (v souvislosti s genderovými stereotypy) věk dítěte?

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořily děti z mateřské školy, kde pracuji. Měla jsem dvě skupiny dětí. Děti od 3,5 roku do 4,5 roku a děti od 4,5 let do 6 let. V obou skupinách bylo 20 dívek a 20 chlapců. Vzhledem k tomu, že jsem všechny děti „učila“, neměla jsem problém získat jejich důvěru a navázat s nimi rozhovor. Děti jsem si vybrala náhodně.

3 Metodika

Rozhovor

Interview je metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá ve verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Někdy se v podobném významu také používá obsahově širší český termín rozhovor.

Velkou výhodou rozhovoru, oproti jiným výzkumným metodám, je navázání osobního kontaktu a možnost sledování reakcí respondentů na kladené otázky a podle nich usměrňovat a měnit další průběh. Úspěšnost rozhovoru je z velké části závislá na schopnosti výzkumníka navázat přátelský vztah k respondentovi a na vytvoření uvolněné atmosféry.

Podle toho, jak dalece je rozhovor výzkumníkem řízen, je možné rozlišit rozhovor strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. Strukturovaný rozhovor je charakteristický tím, že při něm tazatel postupuje podle připraveného textu s přesnou formulací otázek a v přesném pořadí. Tazatel k otázkám nepřidává vlastní názor, pouze čte otázky a zaznamenává odpovědi respondentů. Strukturovaný rozhovor se přibližuje dotazníku, od kterého se liší tím, že záznam údajů provádí tazatel. Výhodou strukturovaného rozhovoru je, že poskytne všem respondentům stejné podmínky a že je dobře statisticky zpracovatelný (Švaříček, Šed'ová, 2007).

V rozhovoru bylo používáno výrazů „chlapecká“, „dívčí“ a „univerzální“ hračka, a to z důvodu přizpůsobení jazyku dítěte. Těchto výrazů je využito i v rámci výsledků výzkumného šetření. Rozhovory probíhaly v naší „školce“, takže děti byly otevřené a klidné. Byly realizovány individuálně během pobytu dětí na zahradě, nebo při ranních hrách. Vzhledem k tomu, že rozhovory byly krátké, nezatěžovaly děti.

4 Výsledky

---

1. Jaká je tvoje oblíbená hračka?

Tato otázka byla zajímavá a odpovědi dětí byly taky dosti rozdílné, ale vůbec ne překvapivé.

Tabulka 1 – oblíbená hračka u dívek

	Auto	Plyšové zvířátko	Korálky	Panenka	Modelína	Lego
Dívky 3 - 4,5 roku	2	7	1	8	2	0
Dívky 4,5 - 6 let	1	11	0	5	0	4

U mladších dívek je nejoblíbenější hračkou panenka, kterou si vybralo osm dívek. Další oblíbenou hračkou se stalo plyšové zvířátko (sedm dívek). Mezi staršími dívkami byla nejoblíbenější hračka plyšové zvířátko (11 dívek) a druhou v pořadí podle oblíbenosti byla panenka (pět dívek). U starší kategorie dívek, si čtyři dívky vybraly, jako oblíbenou hračku Lego, které se u mladších dívek vůbec neobjevilo. Je vidět, že preference hraček se s věkem mění. Výsledky volby oblíbené hračky neobjevily nic nového. Podle DiPietra (1981) si dívky nejraději hrají s panenkami a plyšovými zvířátky což se mi potvrdilo (DiPietro 1981 in Lippa,2009).

Tabulka 2 – Oblíbená hračka u chlapců

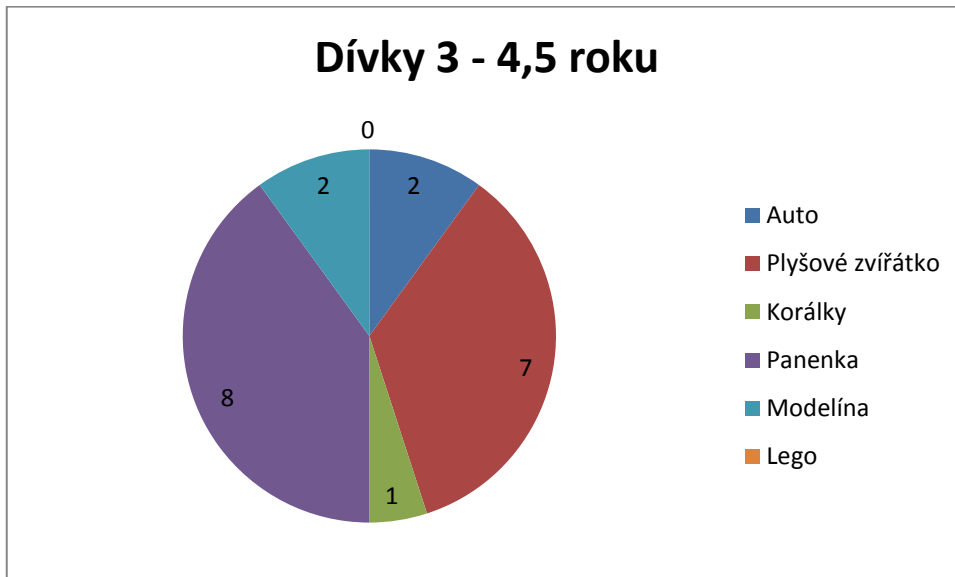
	Traktor	Auto	Bagr	Vláček	Tříkolka	Lego	Stolní fotbal
Chlapci 3 - 4,5 roku	10	4	3	1	2	0	0
Chlapci 4,5 - 6 let	0	4	6	0	1	8	1

U mladších chlapců je nejoblíbenější hračkou traktor (deset chlapců). Dále bylo oblíbené auto (čtyři chlapci) a následně ostatní dopravní prostředky. Starší chlapci dávají přednost Legu (osm chlapců), které si u mladších chlapců nikdo nevybral. Další častou odpovědí, byl bagr, který si jako oblíbenou hračku vybralo šest, chlapců. Na rozdíl od dívek, si žádný z chlapců, jako oblíbenou hračku nezvolil plyšové zvířátko. Při volbě hraček chlapců jsem zjistila to samé, co se píše v odborné literatuře. Di Pietro

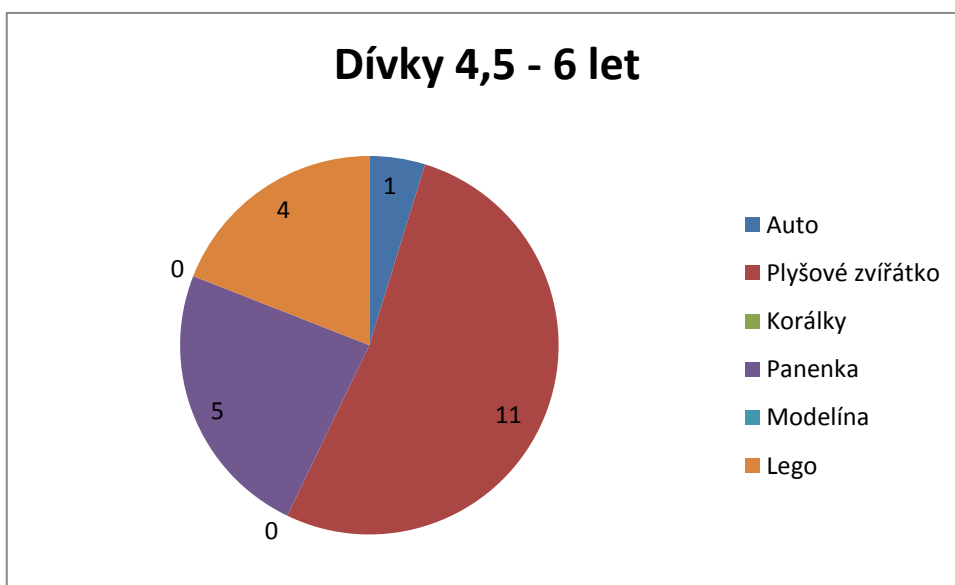

(1981) píše, že se chlapcům většinou zamlouvají dopravní hračky, konstruktérské hračky a pak taky imitace zbraní (DiPietro 1981 in Lippa, 2009).

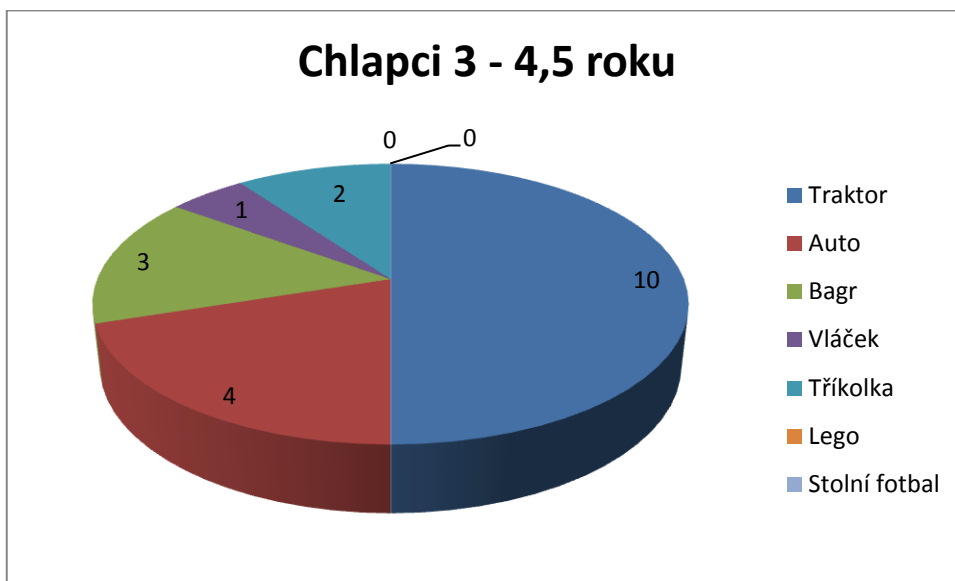
Graf 1 - oblíbená hračka u dívek 3 – 4,5 roku

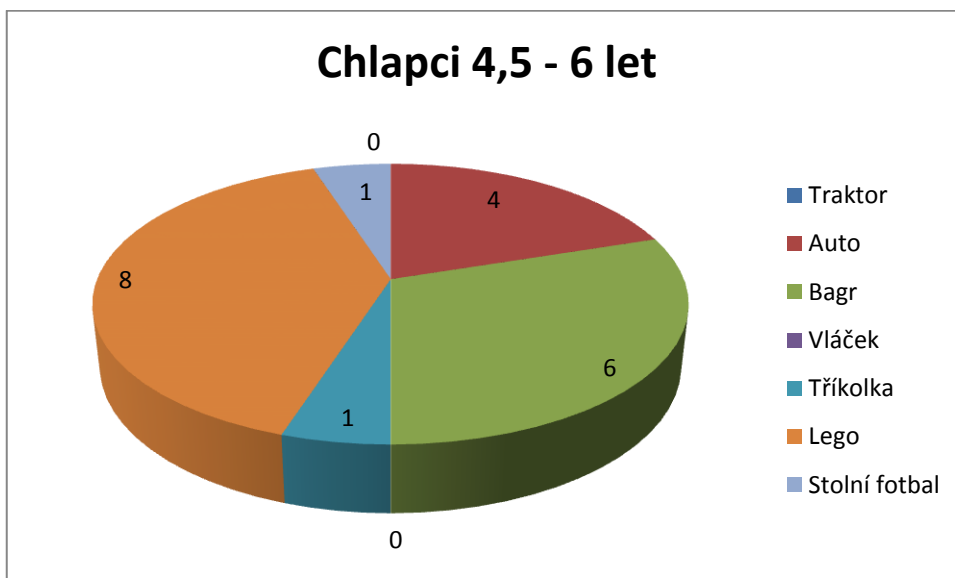
Graf 2 – oblíbená hračka u dívek 4,5 – 6 let

Graf 3 – oblíbená hračka u chlapců 3 – 4,5 roku

Graf 4 – oblíbená hračka u chlapců 4,5 – 6 let

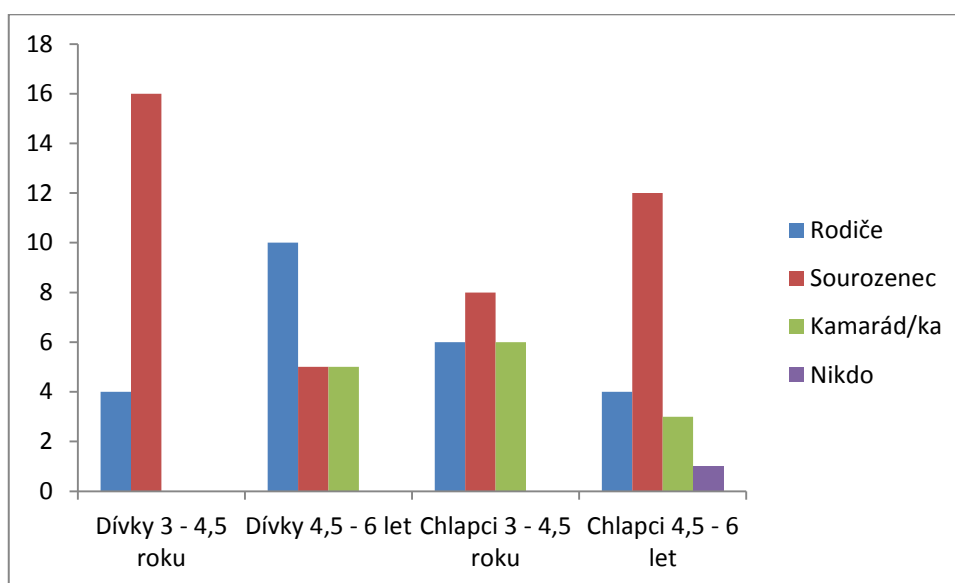

2. Kdo si s tebou nejčastěji hraje

Tabulka 3 – kdo si s tebou nejčastěji hraje

	Rodiče	Sourozenec	Kamarád/ka	Nikdo
Dívky 3 - 4,5 roku	4	16	0	0
Dívky 4,5 - 6 let	10	5	5	0
Chlapci 3 - 4,5 roku	6	8	6	0
Chlapci 4,5 - 6 let	4	12	3	1

Graf 5 - kdo si s tebou nejčastěji hraje

Jak je v grafu vidět, nejčastějším spoluhráčem chlapců v obou věkových skupinách je sourozenec. Dále si s chlapci nejčastěji hrají rodiče. Sloučila jsem dohromady bratry a sestry, vzhledem k tomu, že většina dětí má jen jednoho sourozence. U dívek je rozdíl ve věku. Dívky ze skupiny 3 - 4,5 roku, jako nejčastějšího spoluhráče uvádějí sourozence (16 dívek). Druhou nejčastější odpovědí byli rodiče (čtyři dívky). Ve skupině starších dívek to bylo obráceně. Nejvíce uváděly, že si s nimi hrají rodiče (deset dívek) a sourozenec, u pěti dívek.

Vyhodnocení obrázků

Obr. 1: Dopravní prostředky

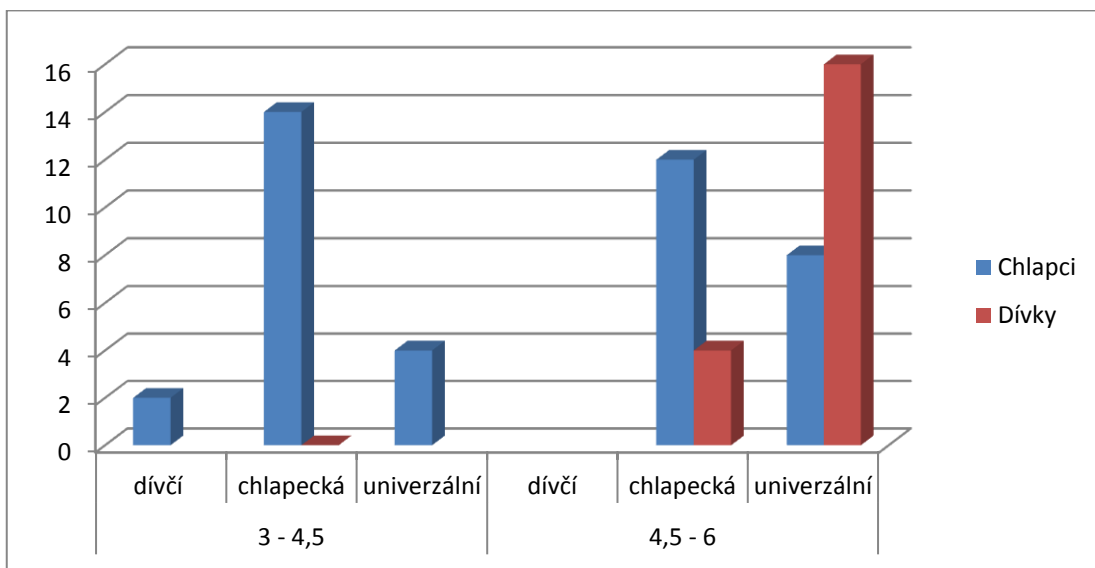

Tabulka č. 4 – Dopravní prostředky

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	2	14	4		12	8
Dívky		20			4	16

U první hračky, na které je magnetická deska s dopravními prostředky, se 26 chlapců domnívá, že se jedná o hračku pro „kluky“ a jen dva chlapci ji považují za „dívčí“. Jako „univerzální“ si ji vybralo 12 chlapců. Děvčata hračku hodnotila podobně, za chlapeckou ji považovalo 24 dívek, za dívčí si ji ne zvolila žádná dívka a jako univerzální hračku si ji vybralo 16 dívek. U chlapců v obou věkových skupinách bylo rozdělení hraček hodně podobné, rozdíl byl u dívek. Mladší dívky první hračku hodnotily jako chlapeckou, zatímco starší dívky ji považují za hračku univerzální.

Graf č. 6 – Dopravní prostředky

Obr. 2 - Bagr

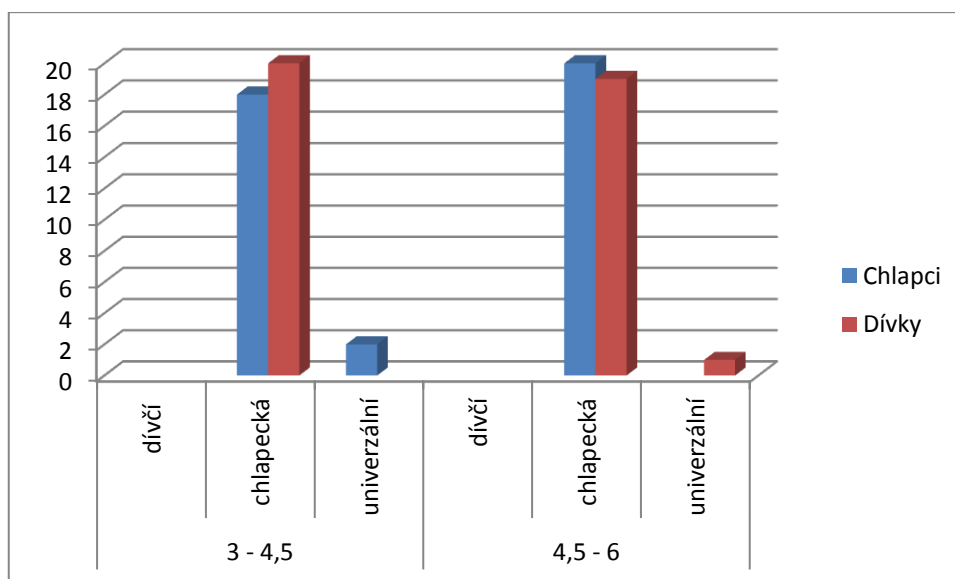

Tabulka č. 5 - Bagr

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		18	2		20	
Dívky		20			19	1

Na druhém obrázku je bagr v terénu, kterého 38 chlapců považuje za klučičí hračku, žádný za dívčí a jen dva za univerzální. Podobné hodnocení se objevilo i u dívek, za klučičí hračku jej považuje 39 dívek, za dívčí žádná z nich a za univerzální jedna dívka. U bagru nehrál věk dětí roli, mladší i starší děti rozhodovaly podobně.

Graf č. 7 - Bagr

Obr. 3 Plastový domeček

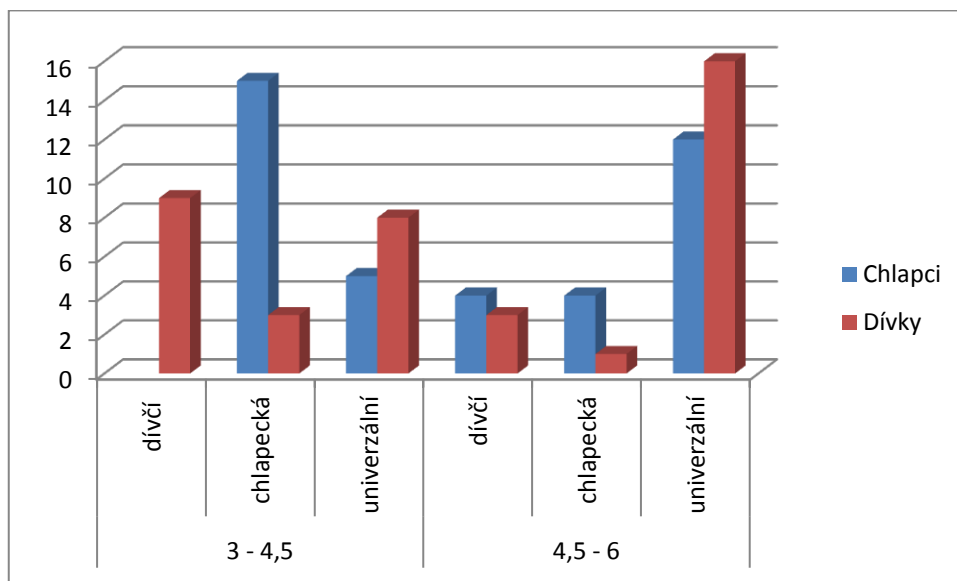

Tabulka č. 6 – Plastový domeček

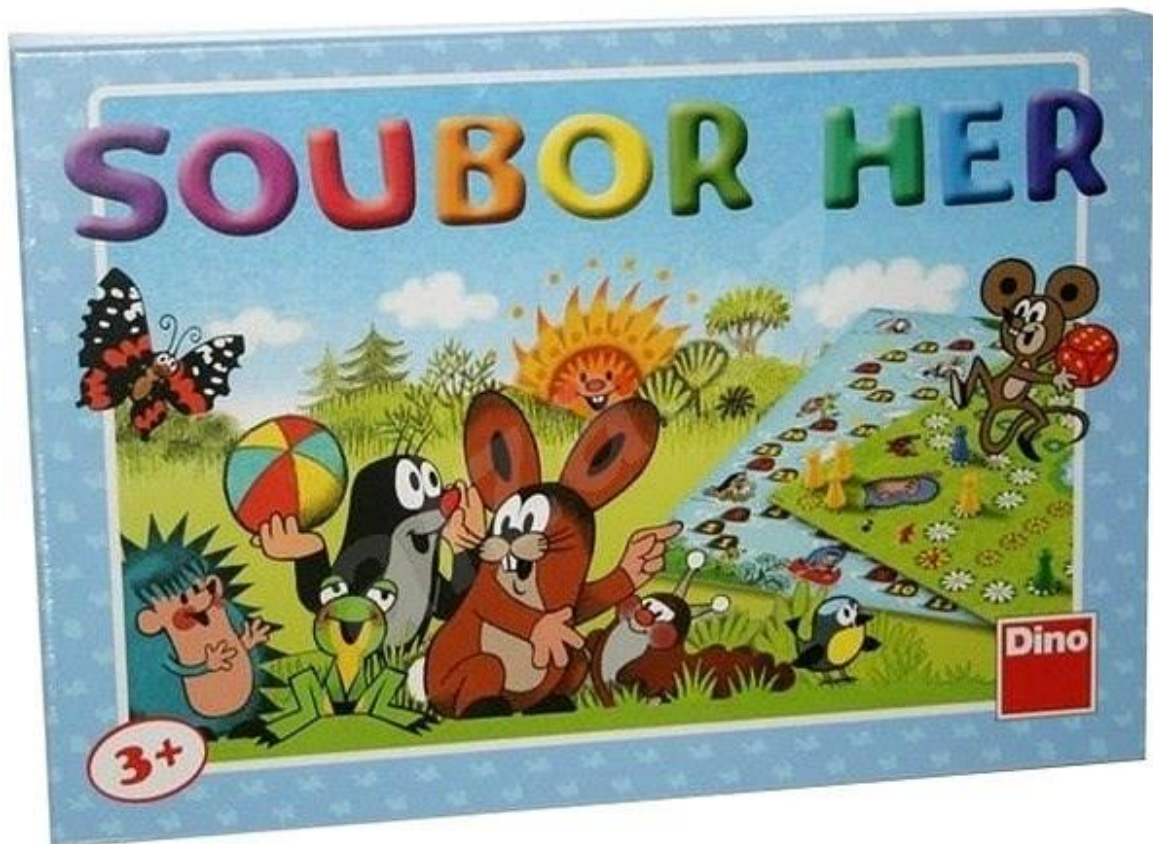
	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		15	5	4	4	12
Dívky	9	3	8	3	1	16

Na obrázku 3 je barevný plastový domeček. Zde už rozhodování nebylo tak jednoznačné. Skoro polovina chlapců ho považuje za klučíčí hračku, 4 za dívčí hračku a 17 ho považuje za univerzální hračku pro všechny. U této hračky se názory chlapců a dívek rozcházejí, za klučíčí ho považují 4 dívky, za dívčí hračku 12 dívek a za univerzální ho považuje 24 dívek. Zde je výrazný rozdíl mezi mladšími a staršími dětmi. Mladší děti jsou při rozdělování striktnější, zatímco u starších dětí byla nejčastější odpověď, že se jedná o univerzální hračku.

Graf č. 8 – Plastový domeček

Obr. 4 – Soubor her s Krtečkem

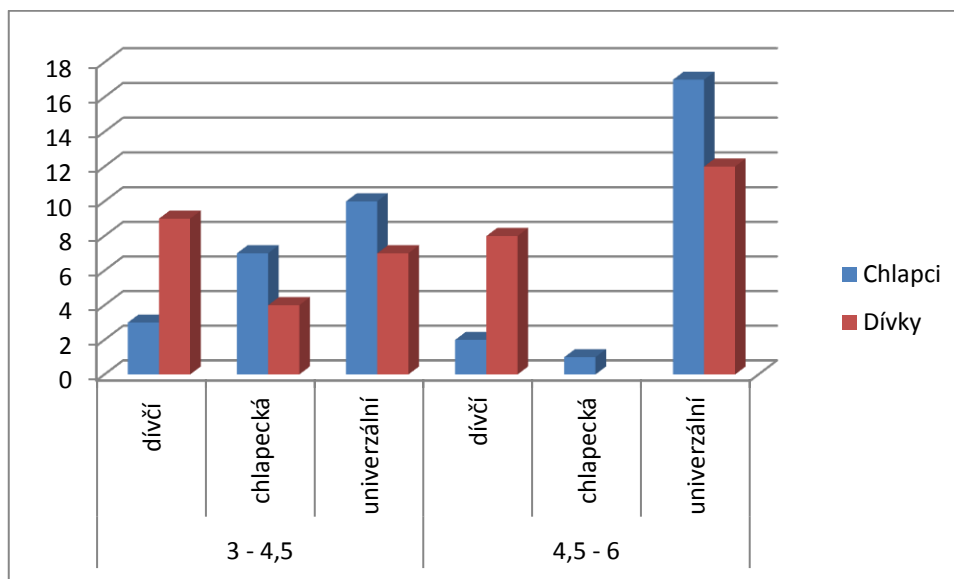

Tabulka č. 7 – Soubor her s Krtečkem

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	3	7	10	2	1	17
Dívky	9	4	7	8		12

Na čtvrtém obrázku je soubor her s Krtečkem. Za klučí hru ho považuje 8 chlapců, za dívčí ho pokládá 5 chlapců a za univerzální 27 chlapců. U dívek hru za chlapeckou pokládají 4 dívky, za dívčí hru Krtečka považuje 17 dívek a za univerzální hru ho pokládá dívek 19. Děti obou věkových kategorií hodnotily obrázek podobně. Většina dětí ho považuje za univerzální hračku.

Graf č. 9 – soubor her s Krtečkem

Obr. 5 – Dětský kočárek

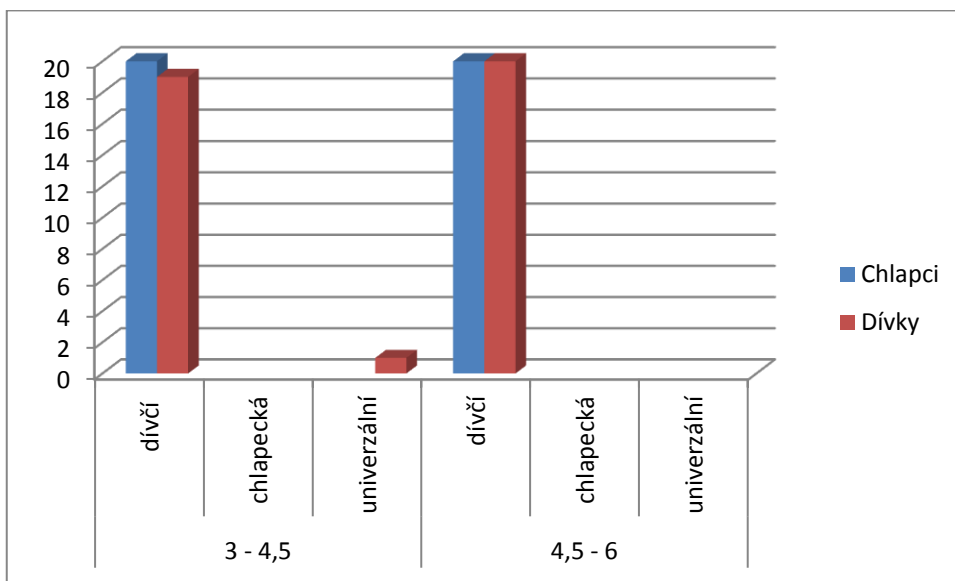

Tabulka č. 8 – Dětský kočárek

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	20			20		
Dívky	19		1	20		

Další hračkou je růžový kočárek, kde je rozhodnutí u chlapců jasné. Všichni chlapci jej považují za dívčí hračku. U dívek bylo označení podobné, 39 dívek ho považuje za dívčí hračku a pouhá jedna dívka za hračku univerzální. Je vidět, že u kočárku je věk také nepodstatný.

Graf č. 10 – Dětský kočárek

Obr. 6 – Modrá koloběžka

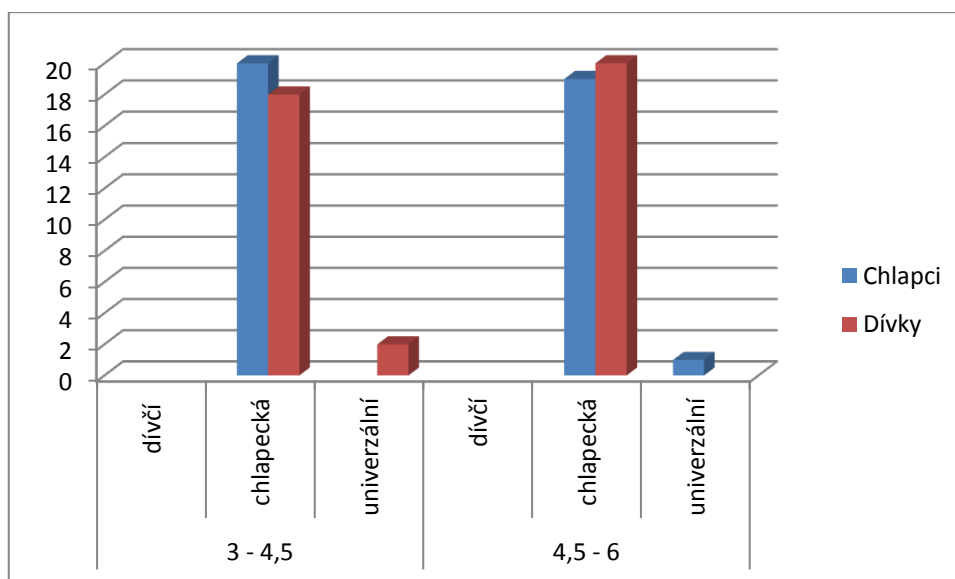

Tabulka č. 9 – Modrá koloběžka

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		20			19	1
Dívky		18	2		20	

Na šestém obrázku je modrá koloběžka. Zde bylo rozhodování rychlé a celkem jednoznačné. 39 chlapců považuje koloběžku za klučíčí hračku a jeden za univerzální hračku. Jako holčičí ji neoznačil žádný z chlapců. U dívek to je podobné, za klučíčí hračku ji považuje 38 dívek a 2 ji považují za univerzální.

Graf č. 11 – Modrá koloběžka

Obr. 7 – Růžová kuchyňka

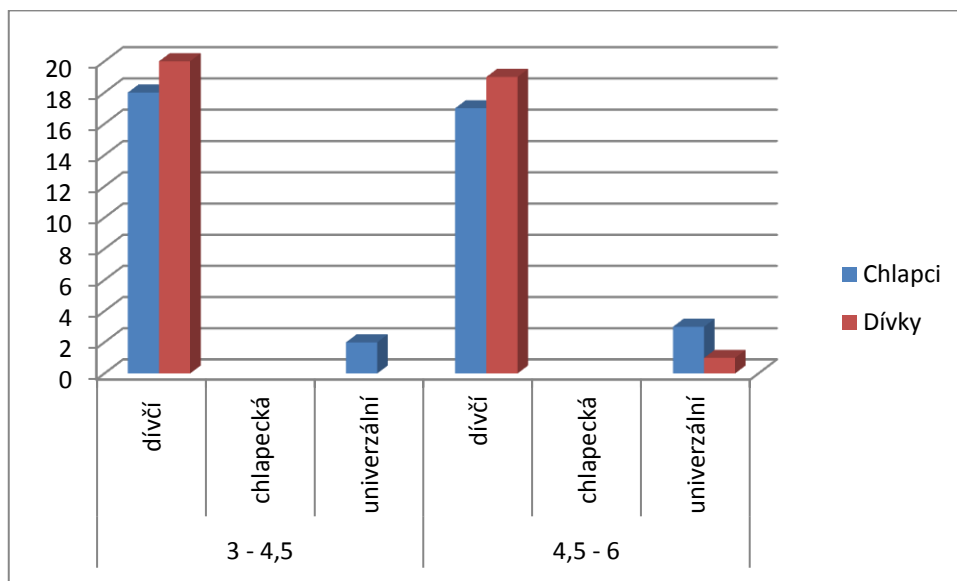

Tabulka č. 10 – Růžová Kuchyňka

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	18		2	17		3
Dívky	20			19		1

Na sedmém obrázku je růžová kuchyňka. Zde bylo rozhodování také celkem jednoznačné. 35 chlapců považuje kuchyňku za dívčí hračku, za klučíčí ji nepovažuje žádný chlapec a za univerzální ji považuje 5 chlapců. U dívek je to podobné. Za dívčí hračku ji považuje 39 dívek, za chlapeckou nikdo a za univerzální ji pokládá jedna dívka.

Graf č. 12 – Růžová kuchyňka

Obr. 8 – Lego Friends

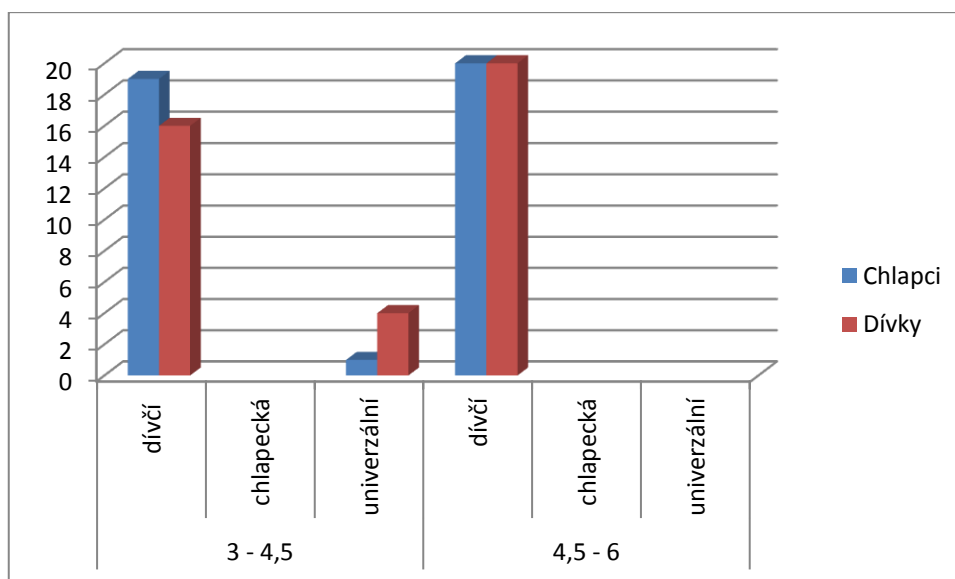

Tabulka č. 11 – Lego Friends

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	19		1	20		
Dívky	16		4	20		

Na osmém obrázku je Lego Friends. Zde bylo rozhodnutí podobné jako u předchozího obrázku. Skoro všichni chlapci (39) ho považuje za dívčí, za klučíci ho nepovažuje nikdo a za univerzální 1 chlapec. 36 dívek považuje Lego Friends za dívčí hračku, za klučíci ji nepovažuje žádná z dívek a za univerzální ji pokládají 4 dívky.

Graf č. 13 – Lego Friends

Obr. 9 Lego City

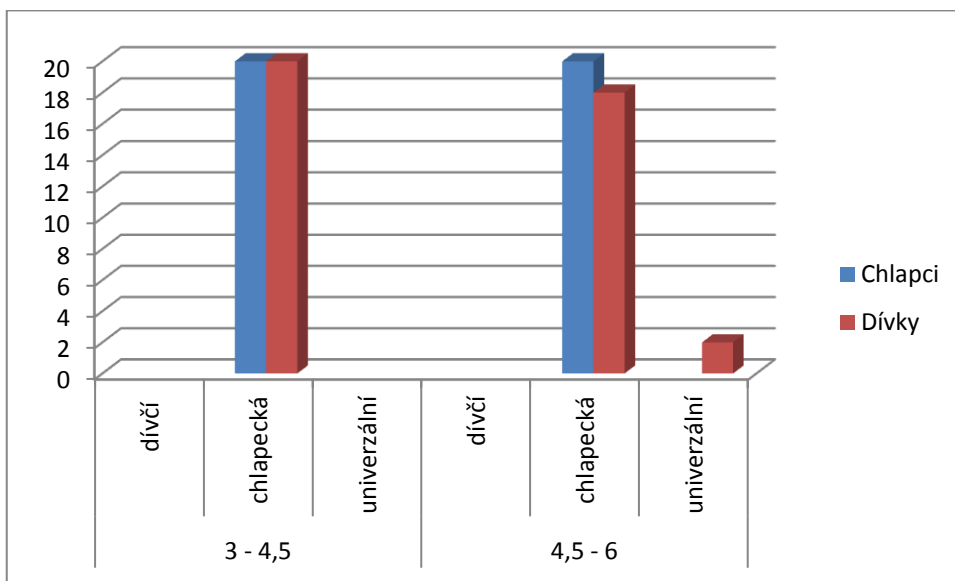
Tabulka č. 12 – Lego City

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		20			20	
Dívky		20			18	2

Na devátém obrázku je Lego City. Už obal vybízí k tomu považovat ho za kloučící hračku a děti to také tak viděly. Za kloučící hračku považují Lego City všichni chlapci a 38 dívek, zbylé 2 dívky považuje Lego za univerzální hračku.

Graf č. 14 – Lego City

Obr. 10 - Panenka

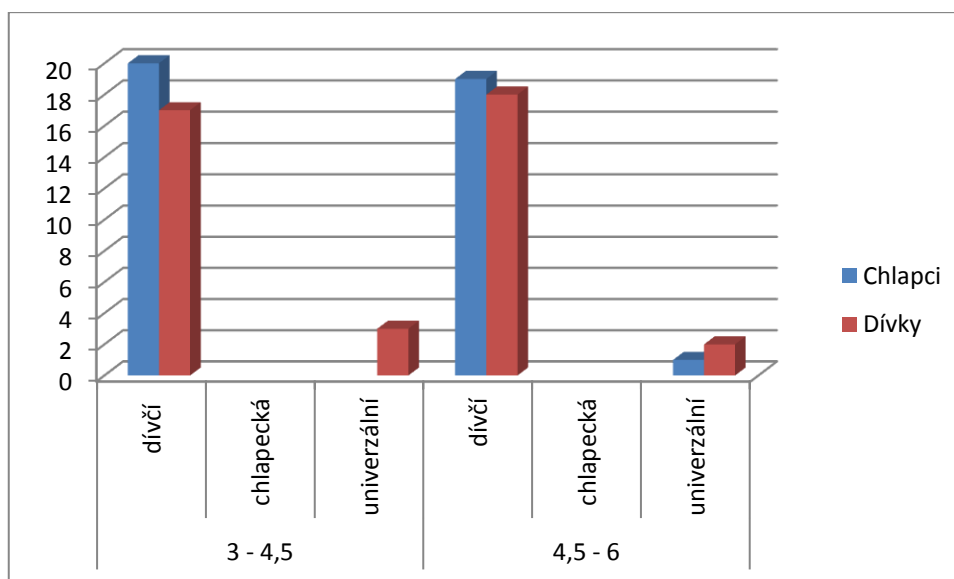

Tabulka č. 13 - Panenka

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	20			19		1
Dívky	17		3	18		2

Na desátém obrázku je panenka v růžovém oblečku, 39 chlapců ji považuje za holčičí hračku a pouze jeden chlapec ji považuje za univerzální. U dívek se k možnosti, že je hračka dívčí, přiklonilo 35 dívek a 5 dívek ji považuje za univerzální. Zde byl rozdíl v hodnocení mezi chlapci a dívkami, ale rozdílnosti ve věku nejsou.

Graf č. 15 - Panenka

Obr. 11 - Traktor

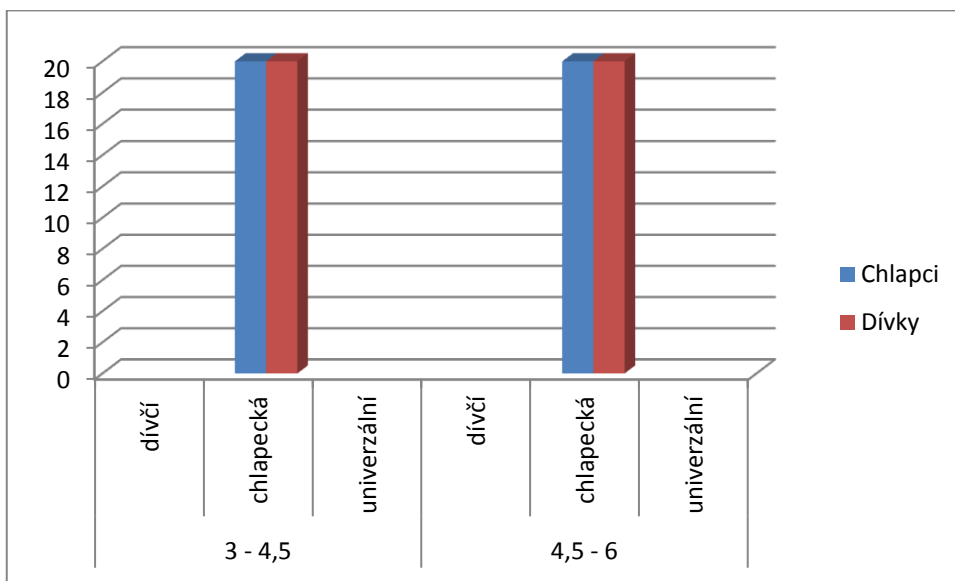

Tabulka č. 14 - Traktor

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		20			20	
Dívky		20			20	

Na 11. obrázku je zelený traktor s vlekem. Zde byly odpovědi dětí jednoznačné. Všichni chlapci i dívky ji považují za klíčící hračku.

Graf č. 16 - Traktor

Obr. 12 - Autorobot

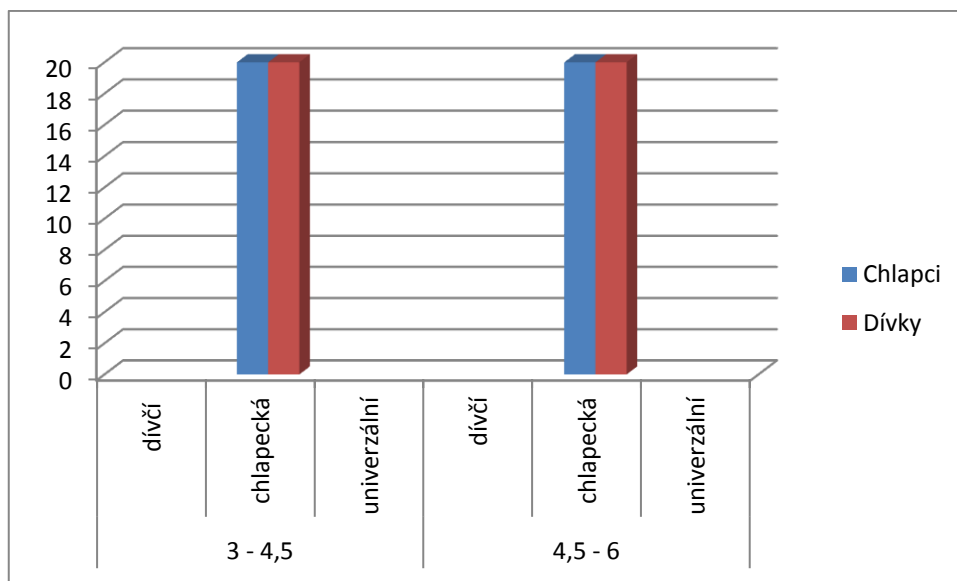

Tabulka č. 15 - Autorobot

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci		20			20	
Dívky		20			20	

Na dvanáctém obrázku je autorobot, zde byly odpovědi také jednoznačné. Všechny děti považují tuto hračku za klučičí.

Graf č. 17 - Autorobot

Obr. 13 - Víla

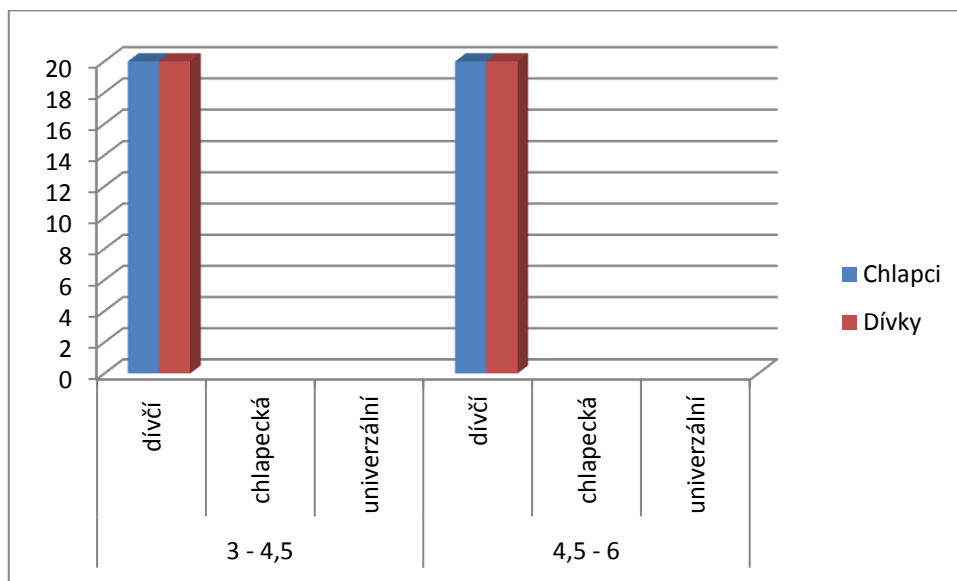

Tabulka č. 16 - Víla

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	20			20		
Dívky	20			20		

Na třináctém obrázku je víla, 20 chlapců i 20 děvčat ji považuje za dívčí hračku.

Graf č. 18 - Víla

Obr. 14 – Zvířecí farma

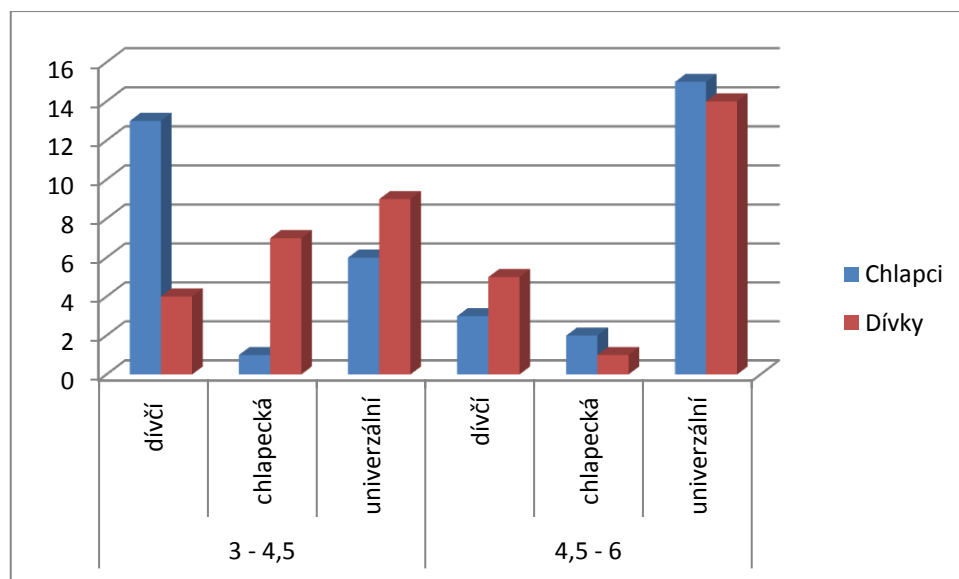

Tabulka č. 17 – Zvířecí farma

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	13	1	6	3	2	15
Dívky	4	7	9	5	1	14

Na čtrnáctém obrázku je zvířecí farma. Zde byly odpovědi hodně různorodé. 16 chlapců se domnívá, že farma je dívčí hračka, 3 chlapci ji považují za chlapeckou hračku a 21 si myslí, že je to hračka univerzální. U dívek bylo rozhodování podobné. 9 dívek si myslí, že to hračka holčičí, za klučičí ji považuje 8 dívek a za univerzální ji pokládá 23 dívek. U této hračky se opět objevil rozdíl v rozdělování mezi mladšími a staršími dětmi. Starší děti ji častěji hodnotily jako univerzální hračku, než, mladší děti.

Graf č. 19 – Zvířecí farma

Obr. 15 – Růžová koloběžka

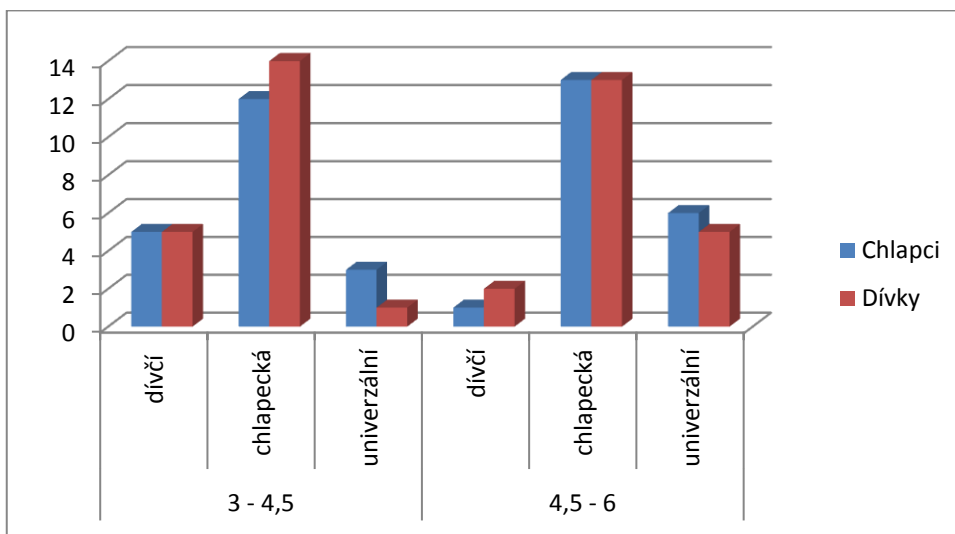

Tabulka č. 18 – Růžová koloběžka

	3 - 4,5			4,5 - 6		
	dívčí	chlapecká	univerzální	dívčí	chlapecká	univerzální
Chlapci	5	12	3	1	13	6
Dívky	5	14	1	2	13	5

Na posledním obrázku je růžová koloběžka. Koloběžka je v obrázkách dvakrát. Jednou byla modrá a jednou růžová. Chtěla jsem zjistit, jak barva ovlivní rozdělení hraček u dětí. Růžovou koloběžku považuje za klučičí 25 chlapců, za dívčí ji pokládá 6 chlapců a za univerzální 9 chlapců. Mezi dívkami byla nejčastější odpověď, že se jedná o chlapeckou hračku, a to u 27 dívek, za dívčí ji pokládá 7 dívek a za univerzální 6 dívek.

Graf č. 20 – Růžová koloběžka

Jako první výzkumná otázka byla zvolena:

1. Jakou nejoblíbenější hračku volí nejčastěji chlapci?

Nejoblíbenější hračkou u chlapců je dopravní prostředek – auto, traktor, vlak, bagr... Další oblíbenou hračkou je stavebnice Lego, ale to se objevuje až u starších dětí. Mladší děti spíše než Lego volí ke hře stavebnici Duplo, které má větší kostky a tudíž stavba rychle přibývá a lépe se jim s nimi manipuluje. Podobné závěry jako já získala ve své bakalářské práci Pavlína Lacinová (2013), která zjistila, že chlapci 5-6letí si nejčastěji hráli s Legem. Mladší chlapci, tj. od 3 do 5 let, nejčastěji sáhli při hře po nějakém dopravním prostředku. Caldera, Huston a O'Brian (1989), Carter a Levy (1998), Eisenberg, Murray a Hite (1982), Martin, Eisenbud a Rose (1995), zjistili, že chlapcům se nejčastěji líbí konstrukční stavebnice, dopravní hračky a postavy hrdinů (DiPietro 1981 in Lippa 2009). Já jsem během svého šetření došla ke stejným závěrům, které se objevují v odborné literatuře

Další výzkumnou otázkou, kterou jsem si položila je:

2. Jakou nejoblíbenější hračku volí nejčastěji dívky?

V odborné literatuře se jako oblíbená hračka dívek uvádí nejčastěji panenka a všechny doplňky k ní (kočárek, oblečky, lahvička na krmení...). Dalšími oblíbenými hračkami jsou hračky napodobující domácnost. Já jsem během šetření zjistila, že dívky si jako nejoblíbenější hračku zvolily plyšové zvířátko – kočičku, medvídka, pejska. Jako další oblíbenou si vybraly panenku, ať už v klasické podobě, nebo jako Barbie či nějakou vílu. Lacinová (2013) prováděla ve své bakalářské práci pozorování a jako nejčastější hračku u dívek vyzpozovala kuchyňku, kde si hrály na návštěvu, vařily, pekly, či si jen tak povídaly. U nejmladších dětí zjistila, že nejoblíbenější hračkou je panenka. I tyto výsledky jsou hodně podobné. Mladší dívky se na oblíbené hračce shodly. Starší sice ne, ale domnívám se, že s plyšovou hračkou, kterou si zvolily jako

nejoblíbenější hračku, si musí někde hrát. A jako první se nabízí kuchyňka, která je v každé školce a nabízí děvčatům i chlapcům krásné zázemí pro hru.

Třetí výzkumnou otázkou je:

3. kdo je nejčastějším spoluhráčem dítěti ve hře?

Nejčastějším spoluhráčem ve hře dítěte jsou sourozenci, a to bez ohledu na pohlaví obou dětí. Další nejčastější osobami, které si s dětmi hrají, jsou otec a matka. Děti z 90% odpovídaly, že rodiče, a ne jen jeden z nich. Co mě překvapilo, tak to, že jeden chlapec odpověděl, že si s ním nikdo nehraje. Nevím, jestli je to tím, že si hraje většinou sám, nebo tím, že jsem ho tou otázkou zaskočila.

4. Jaké hračky považují chlapci za chlapecké a dívčí?

I v těchto odpovědích se objevují genderové stereotypy. Za chlapecké hračky považují chlapci tabulku s dopravními prostředky, bagr, domeček, koloběžku – bez ohledu na barvu, Lego City, traktor, autorobota. Jsou to všechny hračky, o kterých mluví odborná literatura, jako o “klučičích” hračkách. Za dívčí hračky pokládají kočárek, kuchyňku, Lego Friends, panenku a vílu. Za univerzální hračky označili domeček a soubor her s krtečkem a starší chlapci i farmu se zvířátky, kterou, ale mladší chlapci označili za klučičí.

Po výzkumu, který jsem provedla, se začínám přiklánět k teorii Esencialismu, což je teorie sociálních věd, která tvrdí, že všechny sociální jevy v sobě obsahují přirozené jádro, které je dané. Podle této teorie existuje určitá objektivní podstata mužství a ženství, přičemž podstatu ženství sdílejí všechny ženy a podstata mužství je vlastní všem mužům.

Výchova může ovlivnit děti jen velmi málo, protože na ně působí okolní svět, který jim ukazuje, co je vhodné pro muže a co je vhodné pro ženy. Ať už jsou to reklamy na hračky, nebo pohádky, nebo lidé z jejich okolí.

5. Jaké hračky považují dívky za chlapecké a dívčí?

Rozhodování u dívek bylo více méně stejné jako u chlapců. Za chlapecké hračky považují tabulku s dopravními prostředky, bagr, koloběžku, Lego City, traktor, autorobota a koloběžku. Hračky považující za dívčí jsou domeček, soubor her s krtečkem, kočárek, kuchyňku, Lego Friends. a vílu. Hračky, které označily dívky za

univerzální, jsou domeček a soubor Krteček – pouze starší dívky, mladší tyto hračky považují za dívčí. Všechny dívky považují za univerzální hračku farmu. Při určování hraček to byly dívky, které častěji určovaly hračky za univerzální. Mezi obrázky jsem umístila dvakrát koloběžku. A prvním obrázku byla modrá a tam děti jednoznačně určily, že se jedná o klučí hračku. Na druhém obrázku byla růžová a 15 dětí rozhodlo, že je to hračka pro chlapce i dívky. Při každodenní hře dětí pozoruji, že si moc rády hrají v kuchyňce. Nejčastěji jsou tam smíšené skupinky dětí, ale při mém šetření ji označily za dívčí hračku. Což bude zřejmě tím, že jsem na ukázkou použila růžovou kuchyňku. Domnívám se, že jsem tím děti mohla ovlivnit, protože barva je pro ně velmi důležitá, což jsem si ověřila obrázky s koloběžkou.

6. Jak se promítá do volby hračky (v souvislosti s genderovými stereotypy) věk dítěte?

Já osobně jsem se domnívala, že starší děti budou více ovlivněny genderem a budou při rozdělování hraček striktnější. To se mi nepotvrdilo. Právě naopak, mladší děti jsou při rozdělování hraček striktnější. Častěji jako odpověď volily, že je hračka chlapecká, nebo dívčí. Naproti tomu starší děti častěji volily hračky jako univerzální. Domnívám se, že je to tím, že starší děti si častěji hrají ve skupinkách, což ovlivnilo jejich rozhodování.

Jak uvádí Lippa (2009) genderové stereotypy se promítají do výběru hraček už u jednoletých dětí. Podle biologických teorií hormony a mozkové struktury vedou obě pohlaví k odlišným preferencím hraček. Existuje ovšem i jiné vysvětlení. Možná, že chlapcům a dívkám nabízíme odlišné hračky již od narození. Z mého výzkumného šetření též vyplývá, že dívky častěji než chlapci volily jako odpověď, že se jedná o univerzální hračku.

V průběhu psaní bakalářské práce mě napadlo, že by bylo zajímavé provést pozorování, které ve své knize popisuje Carter (1987), kde čtyř a pětileté děti byly testovány ve dvou situacích: test upřednostňující klasické hračky (dětí volí oblíbené hračky) a klasický test chování hrou (samotná dětská hra se stejnými hračkami). Když bylo zdůrazněno pohlaví otázkami, které hračky jsou pro chlapce a které pro dívky, jak dívky, tak chlapci si hráli s hračkami určenými pro jejich pohlaví. Když pohlaví nebylo zdůrazněno, chlapci, ne ale dívky, ukázali hru typickou pro své pohlaví.

Na tomto testování je vidět to, co popisuje Lippa (2009) ve své knize, a to, že dětské herní aktivity u chlapců mohou více ovlivňovat vrstevníci než dospělí. V jedné studii pozorovala psycholožka Beverly Fagotová (1985) z Kalifornské univerzity v Oregonu, jak spolužáci a učitelé ovlivňují pohlavně typické chování u 3letých a 4letých dětí. Zjistila, že chlapci aktivně podněcovali u ostatních chlapců maskulinní chování a odrazovali je od femininního chování, jako je hra s dívkami, nebo s dívčími hračkami.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda genderové stereotypy ovlivňují výběr hraček u dětí, jaká je oblíbená hračka u chlapců a děvčat a jak roztřídí děti obrázky hraček. Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila rozhovor, během kterého děti třídily hračky na „klučičí“, „holčičí“ a univerzální. Součástí rozhovoru byly také otázky na oblíbenou hračku a nejčastějšího spoluhráče dětí při hře.

Během výzkumného šetření jsem zjistila, že oblíbenou hračkou dívek byla panenka a plyšové zvířátko. Chlapci si jako oblíbenou hračku zvolili bagr, auto, vlak a lego. Také mají rádi hračky, které jim umožňují ztvárňovat agresi (pušky, meče, tanky). Při tvořivých činnostech si chlapci nejčastěji hrají s kostkami a stavebnicemi. Zajímavá je i historická proměna hračky, kterou prošly převážně hračky pro chlapce. Dívčí hračky jsou více tradiční, z čehož vyplývá, že se moc nemění.

Dále jsem při výzkumném šetření zjistila, že s dětmi si nejčastěji hrají sourozenci (u mladších dětí) a rodiče (u starších dětí). Zajímavé bylo zjištění, že mladší děti jsou při rozdělování hraček striktnější. Častěji jako odpověď volily, že je hračka chlapecká, nebo dívčí. Starší děti častěji volily hračky jako univerzální.

V praktické části práce se mi potvrdilo to, co se píše v odborné literatuře zaměřené na gender a genderové stereotypy. Možná by bylo přínosné do budoucna prozkoumat pohádky pro děti z pohledu genderových stereotypů, protože televize v dnešní době ovlivňuje spoustu dětí. A pokud nejste zastáncem esencialismu, který říká, že gender má biologický základ, tak se pak nabízí otázka, kde se děti se stereotypy setkaly.

Použité zdroje

- CARTER, D.B. *Current Conceptions of Sex Roles and Sex Typing*. New York: Praeger, 1987
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
- JARKOVSKÁ, L. *Jsou chlapci od přírody živější a aktivnější než dívky?* In BABANOVÁ, A. MIŠKOLCI, J. *Genderově citlivá výchova: Kde začít?* Praha: Žába na prameni, 2007. ISBN 978-80-239-8798-0.
- JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing 2008. ISBN 978-80-247-2284-9
- KARSTEN, H. *Ženy-muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- LIPPA, R. *Pohlaví, příroda a výchova*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1719-2.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.
- Mišurcová, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha Státní pedagogické nakladatelství, 1980
- OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-645.
- Švaříček, R. Šedřová, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
- Průcha, J. Walterová, E. Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8